

UPRAVNA IN TERITORIALNA RAZDELITEV SLOVENSKE ISTRE V ZADNJIH TREH STOLETJIH

Leon MARIN

profesor zgodovine in geografije, Srednja ekonomska in družboslovna šola Koper, 66000 Koper, Martinčev trg 3, SLO
prof. di storia e geografia, Scuola media socio-linguistica e di economia, Capodistria, SLO

IZVLEČEK

Avtor nadaljuje pregled razvoja upravnoteritorialne razdelitve ozemlja današnjih občin Izola, Koper in Piran v Slovenski Istri od leta 1943 do leta 1992. Pojasni vzroke za pogoste spremembe, prepletanje in heterogenost upravno-teritorialnih oblasti zaradi nerešenega vprašanja suverenosti nad tem ozemljem v letih 1943-1947 in Svobodnega tržaškega ozemlja. Sedanje meje Republike Slovenije z Republiko Hrvaško so se izoblikovale leta 1956, z Republiko Italijo pa leta 1976.

PRIMORSKA IN SLOVENSKA ISTRA OD LETA 1943 DO PARIŠKE MIROVNE POGODBE LETA 1947

Slovensko primorje s Slovensko Istro je bilo pred 8.9.1943 razdeljeno na Tržaško, Goriško, Puljsko in Reško pokrajino (Provincia di Trieste, Provincia di Gorizia, Provincia di Pola, Provincia di Fiume). V začetku druge svetovne vojne pa so na ozemlju okupirane Kraljevine Jugoslavije ustanovili 3.maja 1941 Ljubljansko pokrajino (Provincia di Lubiana), ki so jo priključili Kraljevini Italiji.¹

Organi ljudske oblasti v Slovenskem primorju so se tako kot drugod v Sloveniji razvili iz političnih organov Osvobodilne fronte (OF), ki so v prvi fazi delovali kot organi političnega gibanja in organi oblasti hkrati. Še pred kapitulacijo Italije je delovalo na Primorskem, to je na ozemlju zahodno od rapalske meje Italije z Jugoslavijo do stare avstro-ogrske meje z Italijo, 13 okrožnih, nekaj deset rajonskih in nekaj sto terenskih odborov OF, ki so pričeli prevzemati določene funkcije ljudske oblasti.²

Začetek in razvoj ljudske oblasti na Primorskem je sistematično obdelan v delih dr. Toneta Ferenc³ in v zborniku Slovenska Istra v boju za svobodo.⁴

V Slovenski Istri je pred kapitulacijo Italije poleti 1943 delovalo 7 rajonskih odborov OF. **Rajonski odbori** so bili: 1. rižanski ali tudi obrižanski, 2. čežaranski, 3. škofijski, 4. šmarski, 5. dolinski, 6. gabrovški in 7. loparski rajon.⁵

Ob kapitulaciji Italije sta bila na območju južne Primorske dva **okrožna narodnoosvobodilna odbora** (Brkini-Slovenska Istra in Trst).⁶

Proglas Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte slovenskega naroda o priključitvi Slovenskega Primorja svobodni in združeni Sloveniji v svobodni in demokratični Jugoslaviji 16. septembra in zbora odposlancev slovenskega naroda 3. oktobra 1943 v Kočevju je potrdilo predsedstvo AVNOJ 30. novembra 1943.⁷

Jeri in Ferenc tudi ugotavljata, da ti sklepi v mednarodnopravnem smislu niso mogli pomeniti formalne priključitve, vendar so imeli daljnosežen zgodovinski

1 Cvetko Vidmar, Oris zavezniške vojaške uprave v Slovenskem primorju (12.6.1945-15.9.1947), (dalje Oris), v: Goriški zbornik, 8.letnik, Nova gorica, 1981, str.178; Metod Mikuž, Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji, I.knjiga, Ljubljana, 1960, str.60

2 C.Vidmar, Oris, str.184

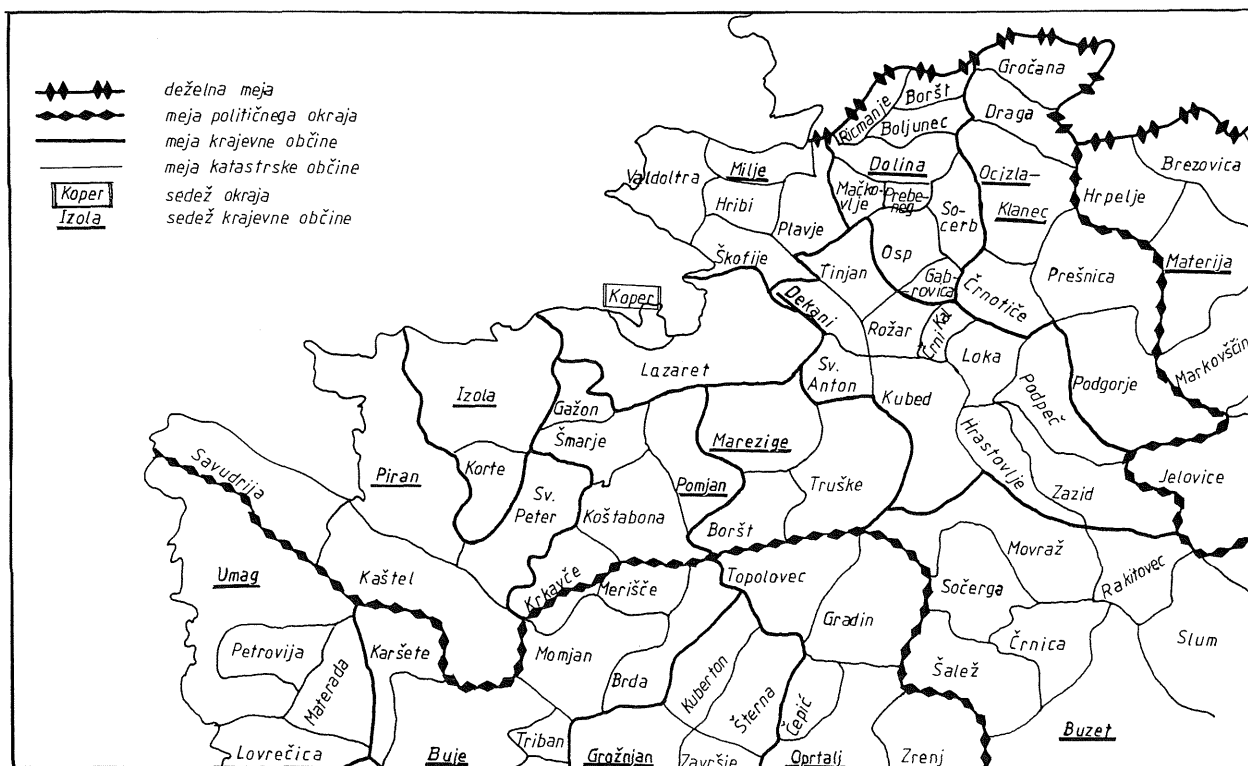
3 Tone Ferenc, Kratek pregled razvoja KPS in OF v Slovenskem Primorju od decembra 1942 do septembra 1943, Prispevki Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, I.letnik, št.1, Ljubljana, 1960, str.105-170; T. Ferenc, Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, druga knjiga, (dalje Ljudska oblast 2), Ljubljana, 1985; T. Ferenc, Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, tretja knjiga, (dalje Ljudska oblast 3), Ljubljana, 1991; T. Ferenc, Sodelovanje med slovenskim in hrvaškim NOB v Istri, Borec XXXVI, Ljubljana, 1986, št.5, str.337-350

4 Slovenska Istra v boju za Svobodo - prispevki za krajevno zgodovino, Koper, 1976

5 Slovenska Istra v boju za svobodo, str.327-329

6 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.230

7 Prvo in drugo zasedanje AVNOJ, Ljubljana, 1973, str.252,253; T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.36,279

Upravna razdelitev Slovenske Istre na občine leta 1910 (po Cadastre national de l'Istrie, Sušak, 1945)

pomen, ker so že med narodnoosvobodilnim bojem padle stare državne meje, hkrati pa so pomenili veliko moralno spodbudo za primorske Slovence.⁸

Narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo je bil ustanovljen 11. septembra 1943 na Vogrskem. Dne 16. septembra je vrhovni plenum OF izdal "odlok o organizaciji javne uprave na primorskem ozemlju", s katerim je izvzel Primorsko iz pristojnosti upravne komisije za osvobodeno slovensko ozemlje in javno upravo na Primorskem zaupal Narodnoosvobodilnemu svetu za Primorsko Slovenijo.⁹

Narodnoosvobodilni svet za Slovensko primorje je bil zakonodajni in izvršilni organ ljudske oblasti v Slovenskem primorju in posebnost v organizaciji ljudske oblasti v Sloveniji, ki je temeljila predvsem na posebnostih pravnega položaja Slovenskega primorja, ki je mednarodnopravno bilo še vedno v Kraljevini Italiji.¹⁰

Razvoj in graditev ljudske oblasti v Slovenskem primorju je proti koncu septembra in v začetku oktobra 1943 pretrgala velika nemška ofenziva (rastrellamento).

Ofenziva je sledila Hitlerjevi ustanovitvi operativne cone "Jadransko primorje".¹¹

Po objavi kapitulacije Italije je pričela Nemčija sistematično zasedati vsa mesta in večje kraje v Julijski krajini ter vse važnejše prometne žile. Dne 15. oktobra 1943 je Hitler ustanovil **Operativno cono Jadransko Primorje** (*Operationszone Adriatisches Küstenland*), ki je obsegala šest prejšnjih italijanskih pokrajin: Ljubljansko, Goriško, Tržaško, Reško ali Kvarnersko, Puljsko ali Istrsko in Videmsko. Ob ustanovitvi operativne cone Jadransko primorje je imela Nemčija aneksionistične namene do ozemlja, ki je pred letom 1919 pripadalo Avstro-Ogrski. Formalne aneksije pa zaradi zunanjepolitičnih razlogov ni mogla takoj uresničiti. V italijanski upravni organizaciji Nemci niso izvedli nobenih sprememb, razen tega da so prepovedali upravnim oblastem vzdrževati zveze z Mussolinijevo vlado v Saloju in dejansko odtegnili to ozemlje italijanski fašistični vladi, tako v upravnem kot v sodnem pogledu.¹²

8 Janko Jeri, Nekaterne prvine narodnostnega položaja ob naši zahodni meji do tržaškega sporazuma 1954, v zborniku: Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni, glavni urednik Janko Jeri, Ljubljana, 1975, str.25,26; Tone Ferenc, Razvoj ljudske oblasti v Slovenskem primorju 1941-1947, (kratek pregled), (dalje Razvoj) v publikaciji pokrajinskega arhiva Koper, Katalogi, zvezek 6, Sprehod skozi čas, str.20

9 T.Ferenc, Razvoj, str.18; T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.8,23,37,87

10 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.33-34,209,279 in 282-285

11 T.Ferenc, Razvoj, str.20; T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.227

12 Tone Ferenc, Ustanovitev operacijske cone "Jadransko primorje" jeseni 1943. leta, ZČ, XIX-XX (1965-1966), str.401-419; T.Ferenc,

Zaradi pomanjkanja nemških ljudi so morali prepuščati pokrajinsko in občinsko upravo domačim kolaboracionistom. Uradniško osebje na prefekturah in v drugih pokrajinskih uradih je ostalo italijansko. Prefekti pa so imeli nemške svetovalce.¹³

Po nemški ofenzivi v začetku oktobra 1943 je Nemčija vzpostavila okupacijsko upravo v vseh obalnih mestih. Občine Koper, Izola, Piran in Milje so imele župane italijanske narodnosti; občina Dekani je dobila prejšnjega župana italijanske narodnosti, ta pa se je zadrževal v Trstu; v občini Dolina so Nemci postavili slovenskega župana. V drugih občinah so obnovili le nekakšna zastopstva ali pa so vodili določeno omejeno administracijo na sedežu prefekture.¹⁴

Po kapitulaciji Italije je tudi Nezavisna država Hrvatska (NDH) anektirala ozemlja v Dalmaciji, ki jih je Italija dobila po prvi svetovni vojni in leta 1941. Ante Pavelić je 9. septembra 1943 po zagrebškem radiu razglasil priključitev Reke, vzhodne in osrednje Istre k NDH. Hitler je temu ostro nasprotoval in sklenil, da meje na kopnem in v Kvarnerskem zalivu ostanejo nespremenjene, podobno kot med Italijo in Nemčijo na Tirolskem.¹⁵

Narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo je deloval štiri mesece, ukinili so ga 15. januarja 1944. Vse naloge je od razpuščenega Narodnoosvobodilnega sveta prevzel pokrajinski odbor OF, ki so ga obnovili po nemški ofenzivi 17.10.1943. Odpravi delitve politične in upravne funkcije v pokrajinskem merilu je sledila dosledna odprava take delitve na terenu, v okrožjih, rajonih, občinah in vaseh.¹⁶

Narodnoosvobodilni svet je 15. septembra izdal odlok o volitvah občinskih narodnoosvobodilnih odborov, vendar so že 19.9.1943 uporabljali zanje ime krajevni NOO.¹⁷ Odlok je obnovil "stare občine v tistih mejah, kakor so bile pred okupacijo in pred posegom okupatorja v njihovo razdelitev". Primorski poročevalec je pisal: "Obnovljene so naše stare občine, kakor so nastale v dolgem zgodovinskem razvoju in ki so najbolj ustrezale našim potrebam".¹⁸

Obenem z odlokom o volitvah občinskih NOO je narodnoosvobodilni svet izdal "odlok o ustanovitvi okrožnih narodnoosvobodilnih odborov" kot organov ob-

lasti na drugi stopnji v devetih okrožjih. Brkinsko-istrsko okrožje je bilo novembra 1943 razdeljeno na dve okrožji, na Slovensko Istro in Brkine. V obeh okrožjih, kot tudi v tržaškem okrožju ni bilo volitev krajevnih (občinskih) NOO zaradi posledic nemške ofenzive v začetku oktobra 1943, zato so njihove naloge opravljali odbori OF.¹⁹

Dne 5.10.1943 so bila z odlokom ustanovljena vojna sodišča pri vsakem odredu in brigadi na Primorskem, ki so bila do nadaljnega edina sodna oblast na Primorskem. Pristojna so bila za obravnavo kaznivih dejanj pripadnikov brigade oziroma odreda, odredna sodišča pa tudi za obravnavo kaznivih dejanj civilnih oseb.²⁰

Stiki med slovenskim in hrvaškim narodnoosvobodilnim gibanjem so se začeli uveljavljati v Istri zelo pozno in še to bolj na hrvaško zahtevo. Vzporedno z razvojem ljudske oblasti v Slovenski Istri se je ta gradila tudi v Istri. **Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Istro** je bil ustanovljen 20. avgusta 1943 in je obsegal okraje *Pazin, Poreč in Labin*. Okrožni NOO za Istro in ZAVNOH sta sprejela sklepe o priključitvi Istre Hrvatski. Na skupščini v Pazinu je bil 25. septembra ustanovljen **Pokrajinski NOO za Istro**, ki se je konec januarja 1944 preimenoval v **Oblastni NOO za Istro** z okraji *Pazin, Buzet in Pulj*.²¹

Šele v februarju 1944 je bila vzpostavljena zveza med okrožnim odborom OF za Slovensko Istro in okrožnim NOO Buzet. Pred tem je že prihajalo do nesporazumov med prebivalstvom in hrvaškimi partizani, ki so si lastili prednost pri vojaških posegih, oskrbovanju in mobilizaciji v Slovenski Istri. Da bi lažje reševali operativna vprašanja, je prišlo 10. februarja 1944 na *Maliji* do dogovora o razmejitvi območij med slovenskim in hrvaškim osvobodilnim gibanjem, *od izliva Dragonje v sečoveljskih solinah do vasi Topolovec, nato jugovzhodno pod vasjo Pregara proti vzhodu nad Štrpedom pred Buzetom in proti Vodcam*.²² Ta dogovor o vojaškooperativni razmejitvi je postal temelj za poznejšo razmejitev med republikama.

Slovenski narodnoosvobodilni svet je 19. februarja 1944 v Črnomlju sprejel odlok o razpisu volitev v narodnoosvobodilne odbore (NOO). Skušali so dosledno ločiti funkcije ljudske oblasti od političnih funkcij. Osrednjim organom so bili podrejeni pokrajinski, Primorska je bila

Ljudska oblast 2, str.172

13 C.Vidmar, Oris, str.181; T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.256

14 C.Vidmar, Oris, str.182; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.411-415; T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.274

15 T. Ferenc, Ustanovitev operacijske cone "Jadransko primorje" jeseni 1943. leta, ZČ, XIX-XX (1965-1966), str.413-414

16 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.226; T. Ferenc, Razvoj, str.20,280-281

17 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.210; T. Ferenc, Razvoj, str.22

18 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.233; T.Ferenc, Razvoj, str.22

19 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.34,230,235-236,239

20 T.Ferenc, Ljudska oblast 2, str.225

21 Enciklopedija Jugoslavije, 5.zvezek, Jugoslovanski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1988, str.647-649; Vojna enciklopedija, druga izdaja, 3.zvezek, Beograd, 1972, str.688-689

22 Milan Guček, Čakaj prihodnje pomladi, Koper, 1959, str.197-200; Gučekov avtobiografski podatek navaja tudi T. Ferenc v razpravi Sodelovanje med slovenskim in hrvaškim NOB v Istri, (Borec 1986, str.343-344) in ponovno Guček leta 1976 v zborniku Slovenska Istra v boju za svobodo, str.429-430. Glej tudi France Ostanek, Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri, Annales, 1, Koper, 1991, str.218.

razdeljena na okrožja, ta na okraje (rajone) in kraje (občine).²³ Vsaj na nižjih nivojih ni bilo ustaljene rabe imen NOO.

Predsedstvo slovensko narodnoosvobodilnega sveta (PSNOS) je 21. maja 1944 sprejelo Odlok o krajih in okrožjih ter njihovih NOO.²⁴ V prvem poglavju (2. člen) so definirani kraj, okraj in okrožje kot "samoupravne edinice", kraji (naselja, vasi, trgi in mesta) pa za "osnovne samoupravne edinice". Jasne teritorialne razdelitve ozemlja na upravne enote ni bilo, kar je bilo glede na vojne operacije in glede na hitre spremembe v razmerju med zasedenim in osvobojenim ozemljem ob hkratnem delovanju nemške okupacijske in ljudske oblasti tudi nemogoče. V 29. členu odlok ureja: "Končna določitev krajev, okrajev in okrožij bo odrejena z zakonom. Dotlej odreja področje okrajev in okrožij PSNOS ob upoštevanju 2. člena tega odloka predvidenih okolnosti". Zakon o upravnih razdelitvi Slovenije je bil sprejet po koncu vojne, šele 8. septembra 1945.²⁵

Osvobodilna fronta je volitve v Slovenskem primorju razglašala za ponovni plebiscit primorskih Slovencev za priključitev Slovenskega primorja k novi Jugoslaviji (za prvi plebiscit je imela vseljudsko vstajo po kapitulaciji Italije septembra 1943) in si je tudi prizadevala za čimvečjo volilno udeležbo. Poseben poudarek so imele volitve konec avgusta in v začetku septembra 1944, ko so pričakovali izkrcaje britanske in ameriške vojske na jadranski obali ali celo v Istri, kar se pa ni zgodilo.²⁶

Med volitvami so od srede julija do začetka avgusta temeljito preuredili okrožja in okraje na Primorskem. *Brkinsko, istrsko in pivško okrožje* je bilo združeno v **južnoprимorsko okrožje**, **tržaško okrožje** pa je z manjšo preureditvijo ostalo.²⁷

Podrobnejše podatke o izvoljenih krajevnih NOO v Slovenski Istri so zbrali šele po osvoboditvi. Spomladi 1944 je bilo okrožje Slovenska Istra razdeljeno na devet rajonov ali okrajev, in to: I. Rižana, II. Čežarji, III. Tinjan (nastal z združitvijo rajonov Gabrovica in Škofije), IV. Šmarje, V. Dolina, VI. Socerb, VII. Lopar, VIII. Pregarje in IX. Mali Kras.²⁸

Med potekom volitev so devet istrskih okrajev združili v štiri. Iz VI. socerbskega, III. tinjanskega, V. dolinskega,

IX. malokraškega in dela I. rižanskega okraja so ustanovili *okraj Socerb*.²⁹ Okraj Socerb je obsegal naslednje kraje: Ankaran, Beka, Bezovica, Boljunec, Boršt, Božiči, Črni Kal, Črnotiče, Dekani, Dolina, Elerji, Hrvatini, Kastelec, Klanec, Korošci, Krnica, Mačkovlje, Ocizla, Osp, Petrinje, Plavje, Podgorje, Podpeč, Praproče, Prešnica, Prebeneg, Ricmanje, Rižana, Socerb, Spodnje Škofije, Srednje Škofije, Štramar-Oreh, Tinjan, Urbanci, Žavljce.³⁰

Iz VII. loparskega in II. čežaranskega ter dela IV. šmarskega okraja so ustanovili *okraj Lopar*. Okraj Lopar je združeval kraje: Babiči, Bernetiči-Burji, Bertoki, Boršt, Bržani, Čežarji, Dvori, Glem-Škrljevec, Gonjači, Gregoriči, Kocjančiči, Koper, Krmci, Kubed, Labor, Lopar, Montinjan, Plahuti, Pobegi, Popetre, Potok, Sv. Anton, Rokava, Sabadini, Trsek, Truške, Vanganel, Vršič, Zabavljce.³¹

Iz VIII. pregarskega in dela I. rižanskega okraja so ustanovili *okraj Istra* s kraji: Brezovica, Butari, Dol, Gračiče, Gradin, Movraž, Pregara, Rakitovec, Smokvica, Sočerga, Topolovec, Trebeše, Tuljaki, Zazid, Žrnjevec.³²

Iz dela IV. šmarskega okraja so ustanovili *okraj Obala*, ki je obsegal kraje: Baredi, Četore, Fijeroga, Gažon, Grintovec, Izola, Kampel, Kocina, Korte, Koštabona, Krkavče, Malija, Manžan, Medoši, Nova vas, Padna, Paderna, Piran, Pomjan, Portorož, Puče, Sečovlje, Sv. Jakob, Sv. Peter, Srgaši, Strunjan.³³ Okraj so obvladovali Nemci in skoraj v vseh vaseh so bile postojanke.

V istrskem, loparskem in socerbskem okraju so izvedli volitve v okrajno skupščino in izvolili okrajni izvršni odbor, okrajno narodno sodišče in okrožni izvršni odbor.³⁴ V tržaškem okrožju ni bilo volitev.

Pozno poleti 1944 sta narodnoosvobodilno gibanje in nemški okupator pričakovala izkrcaje britanske in ameriške vojske na jadranski obali in sta se nanj tudi pripravljala.³⁵ Nemci so vojaško utrjevali Istro, osvobodilno gibanje pa je razvijalo ljudsko oblast in 15. septembra 1944 izvolilo **pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko primorje (PNOO)**.³⁶ Tako je Primorska predvsem iz zunanjepolitičnih razlogov dobila svoj posebni oblastni organ - PNOO za Slovensko pri-

23 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.87; T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.24

24 Uradni list SNOS št.2-10/44

25 Zakon o upravnih razdelitvi federalne Slovenije (Uradni list Slovenskega narodno osvobodilnega sveta in narodne vlade Slovenije, št.33-231/45); Zakon ni veljal na ozemlju bivše Julijske krajine.

26 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.343

27 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.209

28 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.270,276; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.419,430

29 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.272; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.574

30 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.487; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.581-584

31 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.272,487; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.574,584-586

32 Slovenska Istra v boju za svobodo, str.586-588

33 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.272,274-275; Slovenska Istra v boju za svobodo, str.575,588

34 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.209,274-275,492

35 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.270,315

36 T.Ferenc, Ljudska oblast 3, str.317-323

morje, ki je bil po Narodnoosvobodilnem svetu za primorsko Slovenijo že drugi takšen organ.³⁷

Izvolitev PNOO za Slovensko primorje kot vrhovnega oblastnega organa za to pokrajino je bila iz zunanjepolitičnih razlogov časovno pred izvolitvijo okrajnih NOO v Istri in pred izvolitvijo NOO za južnoprimorsko okrožje.³⁸ Zasedanje skupščine južnoprimorskega okrožja je bilo 11. oktobra v Padežu v Brkinih. Skupščina je izvolila okrožni izvršni odbor, okrožno narodno sodišče in potrdila člana višjega narodnega sodišča za Primorsko.³⁹

Februarja 1945 je v Jalti na konferenci šefov vlad, zunanjih ministrov in načelnikov štabov oboroženih sil protihitlerjevske koalicije britanski zunanji minister A. Eden v memorandumu o italijansko-jugoslovanski meji opozoril na resno nevarnost sporov v Julijski krajini in severovzhodnih delih Italije, ki mejijo z Jugoslavijo. Britanija je nameravala uvesti zavezniško vojaško upravo v Italiji vse do meja Italije iz leta 1937. Že na sestanku s Churchillom v Neaplju avgusta 1944 Tito ni pristal na zavezniško upravo in je napovedal uvedbo jugoslovanske uprave na celotnem jugoslovanskem etničnem ozemlju, na katerem so partizani že deloma imeli oblast.⁴⁰

Feldmaršal H. Alexander je bil v Beogradu 21. februarja 1944 na sestanku s predsednikom NKOJ Titom pripravljen pristati na razmejitev Julijske krajine. Ozemlje vzhodno od komunikacij (črte) Trst-Ajdovščina-Gorica-Kobarid-Trbiž-avstrijska meja naj bi upravljali Jugoslovani, zahodno od tod pa zavezniki.⁴¹

Po osvoboditvi je PNOO za Slovensko primorje in Trst 6. maja 1945 uvedel novo upravno-teritorialno ureditev in razdelil pokrajino na **goriško okrožje**, **tržaško okrožje** in **avtonomno mesto Trst**. Tržaškemu okrožju je pripadlo ozemlje južnoprimorskega okrožja in ozemlje bivših občin Devin-Nabrežina in Zgonik v komenskem okraju, kakor tudi okraj Sežana z izjemo ozemlja bivše občine Štanjel. Od ajdovsko-vipavskega okrožja je pripadlo tržaškemu okrožju ozemlje bivše občine Štjak in celotni podnanski okraj.⁴² Enaindvajsetega maja 1945 je bil tudi tržiški okraj priključen tržaškemu okrožju.⁴³ Tržaško okrožje je nato obsegalo okraje: *Devin-Nabrežina, Milje-Dolina, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica, Koper, Piran, Postojna, Sežana in Tržič*. V tržaškem okrožju je delovalo

skupno 377 krajevnih narodnoosvobodilnih odborov.⁴⁴ V Slovenskem primorju so ostali NOO uradni nazivi za organe ljudske oblasti vse do uveljavitve mirovne pogodbe z Italijo leta 1947, medtem ko so v Sloveniji uvedli ljudske odbore že leta 1946 s sprejetjem ustave in zakona o upravi.

V okrožju je zakonodajna oblast pripadala okrožni narodnoosvobodilni skupščini, izvršilna okrožnemu narodnoosvobodilnemu odboru, sodna pa okrožnemu narodnemu sodišču. Šele v drugi polovici maja so v tržaškem okrožju lahko zasedale okrajne narodnoosvobodilne skupščine, izvoljene že v NOB ali pa takoj po osvoboditvi (Piran 24.5., Koper 25.5., Hrpelje-Kozina 26.5. in Milje-Dolina 31.5.).⁴⁵ Prav tako so bili izvoljeni mestni narodnoosvobodilni odbori. Izvršni odbor tržaškega okrožja je bil izvoljen na prvi redni NOO skupščini 1.6.1945. Izvolili so izvršni odbor, predstavnike za pokrajinsko skupščino in narodno sodišče druge stopnje. Zasedanje pokrajinske skupščine za Slovensko primorje je bilo 5. junija 1945 v Trstu, izvoljen je bil glavni odbor.⁴⁶

Primorski narodnoosvobodilni odbor je 8. junija 1945 sprejel odlok, po katerem je bila na njegovem območju veljavna italijanska zakonodaja izpred 8. septembra 1943. leta, z omejitvijo, da se ukinejo vse tiste njene določbe, ki nasprotujejo pridobitvam NOB.⁴⁷

Prisotnost Jugoslavije v Trstu bi bil le premočan argument "uti possidetis" o pripadnosti osvobojenega ozemlja na mirovnih pogajanjih. Po osvoboditvi Primorske, Istre in Trsta po Jugoslovanski armadi in IX. korpusu so bili 8. maja 1945 v Beogradu razgovori med Titom in načelnikom zavezniškega štaba za Sredozemlje generalpodpolkovnikom W. D. Morganom. Morgan je predlagal Titu načrt sporazuma o zavezniški upravi v delu Julijske krajine. Tito je bil mnenja, da so po koncu vojne nastopili poleg vojaških tudi politični problemi, zato ima Jugoslavija pravico, da obdrži nekdanja italijanska ozemlja, ki jih je osvobodila, kot katera koli druga zavezniška armada in da s tem ne prejudicira dokončne odločitve o pripadnosti ozemlja.⁴⁸

Sporazum je bil podpisan v Beogradu 9.6. in na njegovi osnovi je bil 20. junija podpisan **sporazum v**

37 T. Ferenc, Ljudska oblast 3, str.326

38 T. Ferenc, Ljudska oblast 3, str.329-330,492; T. Ferenc, Razvoj, str.32,34

39 T. Ferenc, Ljudska oblast 3, str.336,337

40 Dr. Uroš Kostić, Oslobođenje Istre, Slovenačkog primorja i Trsta 1945, Ofanziva jugoslovenske 4. armije, Beograd, Vojnoistorijski institut, 1978, str.26

41 C. Vidmar, Oris, str.174

42 Odlok 25-u, Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko Primorje in Trst, Uradni list za Tržaško okrožje, Goriško okrožje in mesto Trst, (dalje Uradni list PNOO) št.1, 9.junija 1945; T. Ferenc, Razvoj, str.39

43 Odlok 26-u (Uradni list PNOO, št.1, 9.junija 1945); Metka Gombač, Tržaško okrožje leta 1945, v: Goriški letnik, št.6, Nova Gorica, 1979, str.242

44 T. Ferenc, Razvoj, str.39

45 T. Ferenc, Razvoj, str.38-39

46 M. Gombač, Tržaško okrožje, str.242-244

47 C. Vidmar, Oris, str.187

48 U. Kostić, Oslobođenje Istre, str.470; C. Vidmar, Oris, str.176

Devinu. Z beograjskim sporazumom 9. junija 1945 med vladami Jugoslavije, ZDA in Velike Britanije je bila Julijska krajina 12. junija 1945 razdeljena na cono A in B. Pod pojmom Julijska krajina so bile obsežene italijanske province (pokrajine) Gorica, Trst, Reka (Kvarner) in Pulj (Istra). Ozemlje Julijske krajine, ki so ga zasedle jugoslovanske čete, je bilo razdeljeno s tako imenovano "Morganovo linijo" ali "modro črto" v dve cono. Cono "A" so okupirale zavezniške čete, cono "B" pa so obdržale jugoslovanske čete, dokler mirovna konferenca ne bi določila, komu naj pripade to ozemlje.⁴⁹ Jugoslovanska armada se je morala umakniti iz zavezniškega območja, na katerem je ostal le posebni odred.

Po devinskem sporazumu 20. junija 1945 je bilo celotno ozemlje med angloameriškim zavezniškim zasedbenim območjem oziroma modro črto in rapalsko mejo kot cona B pod zasedbo in vojno upravo Jugoslovanske armade (dalje **VUJA**) za bivšo Julijsko krajino, Reko, Istro in Slovensko Primorje s sedežem v Opatiji. Ozemlje zahodno od modre črte pa je spadalo kot cona A pod zavezniško vojaško upravo. Vprašanje razmejitve med Jugoslavijo in Italijo je bilo prepuščeno mirovni konferenci in mirovni pogodbi z v vojni premagano Italijo.

Med objavljenimi prilogami devinskega sporazuma nista objavljeni priloženi karti, niti ni opisan potek modre črte. Potek modre črte v Slovenski Istri lahko rekonstruiramo ob poznavanju poznejše ureditve istrskega okrožja.⁵⁰

Modra črta kot začasna vojaška meja ni upoštevala niti geografskih niti kakršnih koli drugih meja in seveda tudi ne upravnih meja. Zato je ozemlje, ki ga je dobila v upravo jugoslovanska vojska, pripadalo štirim bivšim italijanskim upravnim pokrajinam (provincam), Reški, Puljski, Goriški in Tržaški pokrajini. To je dodatno zapletalo še dejstvo, da so se na tem ozemlju zvrstile zadnja leta vojne italijanska, nemška, kvizlinška in partizanska ljudska oblast, ki je na večjem delu ozemlja zgradila upravno organizacijo, ki je bila v Istri razdeljena med SNOS in ZAVNOH.

Tržaško okrožje se je zmanjšalo od prejšnjih devet okrajev na štiri okraje (Milje-Dolina, Nabrežina, Tržič, Sežana), te pa je sestavljalo 95 krajevnih narodnoosvo-

bodilnih odborov.⁵¹ Od okrajev Milje-Dolina in Sežana so z demarkacijsko črto odpadli nekateri kraji, ki so prešli pod jugoslovansko upravo.

Severno od modre črte so v okraj Milje-Dolina spadala naselja: Lazaret (S. Mihael), Barizoni, Čampore (Chiampore), Cerej (Cerei), Hrvatini (Crevatini), Božiči-Sodniki (Sonnici-Bosini), Premančan (Premenzano), Sv. Barbara (Korošci), Elerji (Elleri), Norbedi, Škofije, Plavje, Štramar, Žavlje, Prebeneg, Mačkoviče, Dolina, Boljunec, Boršt.⁵²

Modra črta je potekala tako, da so pod upravo VUJA v cono B spadali okraji Koper, Hrpelje-Kozina in Piran. V okraj Koper je spadal ozek pas ozemlja severno od ceste od Debelega Rtiča nad Ankaranom do Zgornjih Škofij, s kraji Zgornje Škofije, Dekani, Rombi, Kolombar, Tinjan, Urbanci in Osp, v okraj Hrpelje-Kozina pa Socerb, kamor so spadali tudi kraji Kastelec, Črnotiče, Praproče, Zazid in Podpeč.

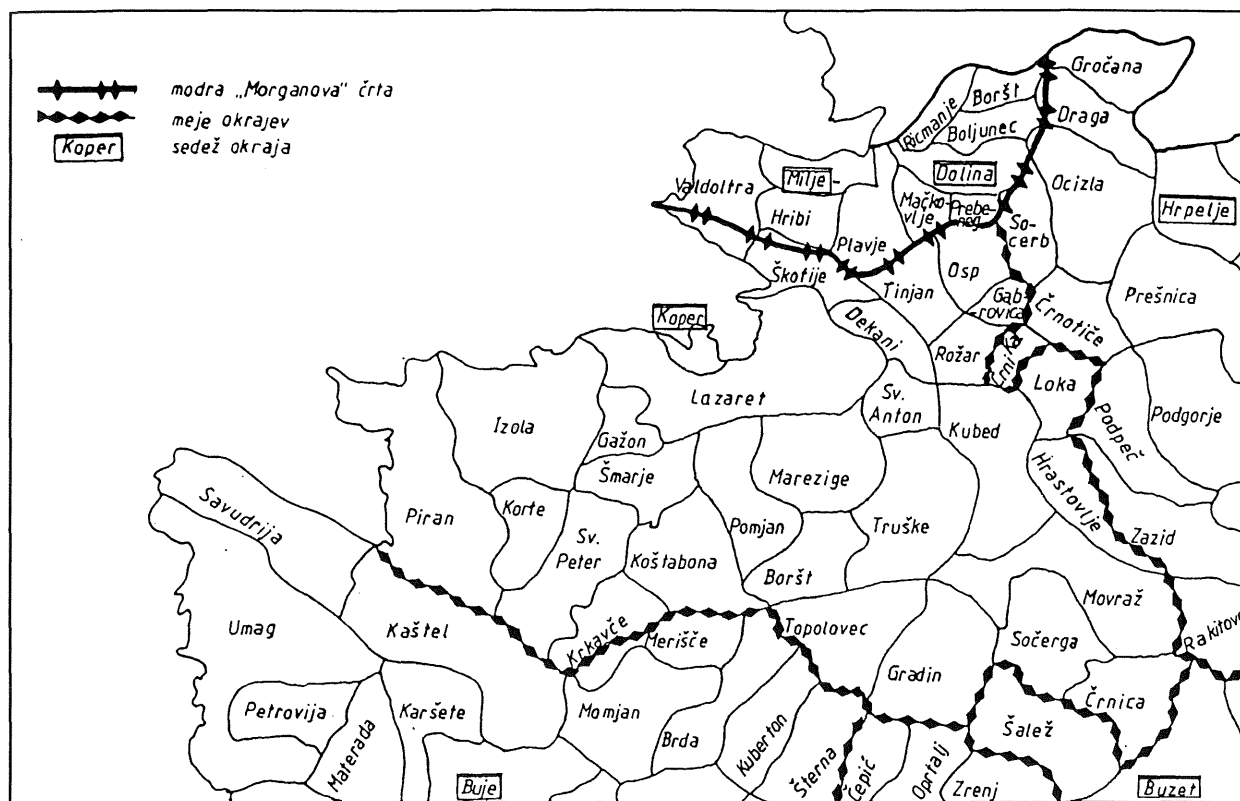
Na Krasu je bila modra črta vzhodnejše od ozemlja občin Kornjal (danes Lokev), Sežana, Dutovlje in Tomaj, ki so bile skupaj z občino Repentabor od 15. oktobra dalje združene v upravno enoto z zavezniško upravo s sedežem v Sežani.⁵³

V okraj Koper so do uveljavitve mirovne pogodbe z Italijo leta 1947 spadali kraj Perci, kraj Črnica z zaselki Abrami, Črnica, Jakci, Podrečak, Podstaje in Pužane ter kraj Kodolje z zaselki Confi, Fantiniči (Gorišica), Konti (Kodolje), Radini - Suzaniči, Slape (Mlin), vsi v k.o. Črnica. Okraj Koper je obsegal tudi katastrsko občino Topolovec.⁵⁴

Zavezniško vojaško upravo v cono A s sedežem v Trstu je 12. junija uvedel "razglas št. 1" zavezniškega vrhovnega komandanta za Sredozemlje, feldmaršala H. Alexandra. Zavezniki so takoj ukiniteli razprave pred ljudskimi sodišči in 12. julija 1945 s splošnim ukazom št. 6 uvedli redna sodišča, kakršna so obstajala pred kapitulacijo Italije. S splošnim ukazom št. 11 z dne 11. avgusta 1945 so odvzeli NOO vso oblast in funkcije ter postavili namesto njih okrožne in občinske predsednike ter okrožne in občinske svete, ki jih je imenovala Zavezniška vojaška uprava (ZVU).⁵⁵

Vojaško upravo Jugoslovanske armade za bivšo Julijsko krajino, Reko, Istro in Slovensko Primorje (VUJA) v

- 49 Sporazum između savezničkog vrhovnog komandanta na Sredozemlju i vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije, potpisano u Devinu 20 juna 1945 godine, v: Međunarodni ugovori FNRI, Beograd, 1945, št. 3, str. 24 in dalje; U. Kostić, Oslobođenje Istre, str. 482-483, 485; Janko Jeri, Vprašanje naše zahodne meja 1945-1954, v zborniku: Slovenci v Italiji, str. 56-58; C. Vidmar, Oris, str. 176; T. Ferenc, Razvoj, str. 40
- 50 Vlasta Beltram, Povojni razvoj slovenske Istre-Koprski okraj 1945-1947 (s poudarkom na delovanju ljudske oblasti), Kronika, 37. letnik, Ljubljana, 1989, št. 1-2, str. 108-116; Slovenska Istra v boju za svobodo, Koper, 1976, zemljevid, str. 576; C. Vidmar, Oris, str. 178
- 51 M. Gombač, Tržaško okrožje, str. 244-245
- 52 M. Gombač, Tržaško okrožje, str. 249-250
- 53 Uradni list zavezniške vojaške uprave, Zavezniška vojaška uprava-13. vojni zbor-Julijska Benečija, izdaja Zavezniška vojaška uprava pod oblastjo vrhovnega zavezniškega poveljnika v sredozemskem operacijskem področju in vojaškega guvernerja, št. 4, 15. okt. 1945
- 54 Cadastre national de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945, Edition de l'Institut Adriatique, Sušak, 1946, str. 461-462, 472-473, 60
- 55 T. Ferenc, Razvoj, str. 40, 43-44; J. Jeri, Vprašanje naše zahodne meja 1945-1954 v zborniku Slovenci v Italiji, str. 28, 31; M. Gombač, Tržaško okrožje, str. 244-245; Uradni list zavezniške vojaške uprave, 13. armadni zbor, Julijska Benečija, št. 1 (15.9.1945)

Slovenska Istra - obseg okraja Koper od 3. avgusta 1945 do 15. septembra 1947 (po Cadastre national de l'Istrie, Sušak, 1945)

coni B s sedežem v Opatiji je uvedel 25. junija maršal Tito z "ukazom št.218". Tako je (VUJA) v coni B nadzirala izvajanje beograjskega in devinskega sporazuma, sprejemala ukrepe, ki so zadevali vso cono (finance, carine, promet itd.), usklajevala delo med narodnoosvobodilnimi odbori in organi zaledne vojaške oblasti ter vojaškimi uradi zunaj cone, predstavljala najvišjo sodno oblast za cono itd.⁵⁶

Civilna uprava je bila v slovenskem delu cone B v rokah PNOO za Slovensko Primorje, hrvaški del cone B pa je imel **Oblastni NOO za Istro** s sedežem v Labinu, na Reki pa je deloval **Mestni NOO za Reko**. Tako je ljudska oblast NOO ostala in začela sodelovati z VUJA.⁵⁷

V coni B Slovenskega primorja je PNOO izoblikovalo **vzhodnoprimorsko okrožje**, ki je imelo devet okrajev, in to: Cerčno (kmalu priključen Idriji), Idrija, Tolmin, Crgar, Ajdovščina, Postojna, Ilirska Bistrica, Hrpelje-Kozina in Koper. Vendar niso izvolili posebnega narodnoosvobodilnega odbora, temveč je to območje upravljalo

poverjeništvu pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko primorje in Trst (PPNOO) v Ajdovščini. Začelo je delovati že v začetku julija 1945, vendar je ustrezní odlok PNOO o njegovi ustanovitvi izšel šele 25.7.1945. Za svoje delo je poverjeništvu odgovarjalo PNOO in skupščini ljudskih odposlancev, ki je imela nekaj zborovanj. Svoje upravne posle je izvajalo prek odsekov.⁵⁸

Že julija 1945 sta bila združena okraja Buje in Umag v okraj Buje. PPNOO je 22. julija 1945 izdalo odlok o spremembi števila okrajev in njihovem združevanju. **Združitev okrajev Koper in Piran v okraj Koper** s sedežem v Kopru je bila izvedena 3. avgusta 1945 na zasedanju obeh skupščin v Izoli. Okraj Koper je uradno deloval do uveljavitve pariške mirovne pogodbe z Italijo 15. septembra 1947.⁵⁹

V novembru 1945 je PPNOO z odlokom o vzpostavitvi matičnih uradov⁶⁰ in začasní ureditvi poslovanja ugotovilo, da so bivše upravne občine prenehale delovati

56 T. Ferenc, Razvoj, str.40; V. Beltram, Povojni razvoj slovenske Istre - Koprski okraj 1945-1947, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, 37, št.1-2, 1989, str.108; B. Milanovič, Hrvatski narodni preporod u Istri, knjiga druga (1883-1947), Pazin, 1973, str.600

57 Slovensko Primorje in Ista, Boj za svobodo skozi stoletja, Beograd, 1953, str.651; V. Beltram, Kronika, 37, št.1-2, str.108

58 M. Gombač, Tržaško okrožje, str.244; T. Ferenc, Razvoj, str.42; M. Gombač, Poverjeništvu Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje in Trst 1945-1947, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, 37, št.1-2, 1989, str.116

59 V. Beltram, Kronika, 37, št.1-2, str.109; M. Gombač, Kronika, 37, št.1-2, str.116

in da so v zvezi s tem prenehali obstajati tudi občinski matični uradi. Zato je PPNOO po sporazumu z VUJA za bivšo Julijsko krajino, Reko, Istro in Slovensko Primorje odločilo, da so se vsi posli, ki so jih opravljali občinski matični uradi pri bivših upravnih občinah, prenesli v pristojnost okrajnih matičnih uradov, ki so jih ustanovili pri okrajnih NOO za območje okraja.

Na seji zunanjih ministrov štirih velesil maja 1946 je obveljal francoski predlog, ki je predvideval ustanovitev *Svobodnega tržaškega ozemlja (STO)*. Ta predlog so zlasti glede STO obravnavali do konca leta 1946. Po sklepu velesil je bilo na mirovni konferenci STO razdeljeno na cono A (pod zavezniško upravo) in B (pod jugoslovansko upravo).⁶¹

V začetku leta 1947 so se organi ljudske oblasti na območjih, ki jih je osnutek mirovne pogodbe prisodil Jugoslaviji, že pripravljali na priključitev. Tako je poverjeništvu PNOO v Ajdovščini načrtovalo novo upravno-teritorialno ureditev za priključitev predvidenega ozemlja s šestimi okraji (Tolmin, Idrija, Postojna, Ilirska Bistrica, Sežana in Gorica s sedežem v Ajdovščini) k Ljudski republiki Sloveniji in FLRJ. Na območju cone B sta PPNOO in Oblastni odbor za Istro na predlog VUJA 20. februarja 1947 ustanovila **Istrsko okrožje** z *okrajema Koper in Buje*. Skupno zasedanje okrajnih skupščin je bilo 3. avgusta 1947 v Piranu, kjer so izvolili okrožni ljudski odbor (OLO) za Istrsko okrožje. Tudi krajevni NOO so se preimenovali v krajevne ljudske odbore (KLO).⁶² Organi ljudske oblasti, ki so bili na območju, ki ga je mirovna pogodba z Italijo prisodila Italiji ali STO, so bili razpuščeni. Tako je pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko primorje in Trst na seji 23. februarja 1947 v Trstu ugotovil, da s podpisom mirovne pogodbe in razkosanjem Julijske krajine na tri dele nima več možnosti za delovanje, in sprejel sklep o razpustitvi.⁶³

Šele 10. februarja 1947 so predstavniki 21 držav, ki so se udeležile mirovne konference, podpisali v Parizu mirovno pogodbo z Italijo.⁶⁴

Prezidij ljudske skupščine FLRJ je 15. septembra 1947 izdal ukaz o razširjenju veljavnosti ustave, zakonov in drugih predpisov na območju, priključenem k FLRJ, prezidij ljudske skupščine LR Slovenije pa 18. septembra 1947 ukaz o razširjenju ustave in zakonov na priključeno ozemlje Primorske.⁶⁵

UPRAVNA UREDITEV SLOVENSKE ISTRE NA SVOBODNEM TRŽAŠKEM OZEMLJU IN PRIMORSKE PO LETU 1947 IN PRIKLJUČITVI K JUGOSLAVIJI

Mirovna pogodba z Italijo je začela veljati 15. septembra 1947, ko so štiri velesile deponirale ratifikacijske listine pri francoski vladi.⁶⁶ Istega dne je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje, kakor je določal 21. člen (točka 2) mirovne pogodbe, ki pravi, da z uveljavitvijo mirovne pogodbe preneha italijanska suverenost nad Svobodnim tržaškim ozemljem. V skladu z določbami Istrumenta o začasnem režimu (točka 3), ki ga je izdal svet zunanjih ministrov, a potrdil Varnostni svet Združenih narodov, je bilo uveljavljeno Svobodno tržaško ozemlje (STO).

Sedma priloga mirovne pogodbe z Italijo - Instrument o začasnem režimu STO - določa, da dokler ne prevzame oblasti guverner, ostane STO pod upravo obeh zavezniških vojnih poveljstev v njihovih conah. Razmejitvena črta med cono A in cono B STO je bila dejansko modra črta oziroma nekoliko popravljena meja miljske občine iz leta 1910. Coni B je od miljske občine pripadel del ozemlja od Debelega Rtiča do Valmarina, Zgornje Škofije in del Spodnjih Škofij.⁶⁷

Svobodno tržaško ozemlje je bilo razdeljeno na dve cono in v južneje ležeči cono B je bila po sporazumu vojna

- 60 Odlok o vzpostavitvi matičnih uradov in začasni ureditvi poslovanja (veljaven z objavo 5/12-1945), Uradni list Poverjeništvu Pokrajinskega Narodno osvobodilnega Odbora za Slovensko Primorje, št.3-19/45
- 61 Glej članke v Primorski Borbi: Naenkrat pa te črte, (zemljevid s predlogi razmejitve), leto II., (18.5.1946); Na take meje ne bomo nikoli pristali (13.7.1946); Ivan Regent, O sklepih pariške konference zunanjih ministrov (20.7.1946); Resnica o Trstu in njegovem statusu, (21.9.1946); Francoska črta je nesprejemljiva (5.10.1946); Kardelj na Primorskem, zakaj je Jugoslavija odšla iz Pariza (26.10.1946); Glavna vprašanja tržaškega statuta rešena (7.12.1946); Ivan Regent o mirovni konferenci (28.12.1946) in slavnostna številka Primorske Borbe 20. septembra 1947; T. Ferenc, Razvoj, str.46
- 62 V. Beltram, Kronika, 37, št.1-2, str.109
- 63 T. Ferenc, Razvoj, str.46; Slovensko Primorje in Ista, Boj za svobodo skozi stoletja, Beograd, 1953, str.651
- 64 Mirovna pogodba z Italijo, Pariz, 10.2.1947 (Uradni list FLRJ št.74/47). Mirovna pogodba z vsemi prilogami in ratifikacijo v ruskem izvirniku in srbohrvaškem prevodu, pisanem v cirilici. Manlio Udina, Scritti sulla questione di Trieste, Milano, 1969. V prilogi je objavljen ponatis delov mirovne pogodbe z Italijo v angleščini z deli prilog, vendar le določila o mestu Trstu z okolico. Janko Jeri, Tržaško vprašanje po drugi svetovni vojni, Tri faze diplomatskega boja, Ljubljana, 1961, str.184
- 65 Slavnostna številka Primorske Borbe, Ajdovščina, 20. septembra 1947 (ponatis obeh ukazov); Uradni list FLRJ št 80/47; Uradni list LRS 39/47
- 66 Janko Jeri, Tržaško vprašanje po drugi svetovni vojni, Ljubljana, 1961, str.185; Statistični letopis Republike Slovenije 1990, XXIX, Ljubljana, 1990, opomba na str.49: Po pariškem sporazumu priključeni del Primorske je upoštevan od 23.2.1948 dalje. Ta opomba velja za del ozemlja današnje kopske občine, ki je bil priključen k FLRJ in ni spadal v obseg STO.
- 67 Mirovna pogodba z Italijo sklenjena v Parizu, dne 10.2.1947, priloga VII. Instrument o začasnem režimu STO (glej 21. člen mirovne pogodbe), čl.1, Uradni list FLRJ, št.527-74/47. V zborniku Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni, (Ljubljana, 1975.) je med str.88,89 vložena karta "Anex I. to memorandum", na kateri je vrisana razmejitev med državama po londonskem sporazumu. V kartografski podlagi je razvidna razmejitev med bivšo cono A in cono B STO.

uprava Jugoslovanske armade cone B na Svobodnem tržaškem ozemlju (**VUJA STO**). Ozemeljsko je cona B obsegala upravno-teritorialne enote v obsegu avstrijske upravne razdelitve Istre iz leta 1910 na občine in katastrske občine. To so bile občine Koper, Marezige, Pomjan, Izola, Piran, Buje, Novigrad, Umag in Brtonigla v celoti. Občini Milje je bila odvzeta in pripojena cona B del katastrske občine Škofije; občini Dolina sta bili odvzeti k.o. Osp in Socerb; od občine Dekani so ostale v cona B k.o. Tinjan, Sv. Anton (del), Sv. Nedelja (del k.o. Rožar) in Dekani; od občine Oprtalj k.o. Topolovec; občina Grožnjan je ostala brez k.o. Šterna in Završje.⁶⁸

Istrski okrožni ljudski odbor je v decembru 1948 sprejel odlok o vodenju matičnih knjig in izvrševanju matične službe.⁶⁹ Odlok navaja mestne ljudske odbore v Izoli, Kopru in Piranu ter krajevne ljudske odbore Korte, Strunjan, Kappel-Šalara, Semedela, Sv. Tomaž, Vanganel, Šmarje, Koštabona, Dekani, Čežarji, Osp, Škofije, Marezige, Boršt, Sečovlje, Sv. Lucija, Portorož in Sv. Peter.

Po 11. členu mirovne pogodbe z Italijo je suverenost nad ozemljem med bivšo rapalsko mejo iz leta 1938 in novo mejo z Republiko Italijo prešla v celoti in popolnoma na Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo. Z zakonom o upravni razdelitvi **Ljudske republike Slovenije** je bil ustanovljen okraj Sežana, ki je obsegal tudi kraje, katastrske občine in naselja v Slovenski Istri, katerih območje je bilo po letu 1954 pripojeno k občini Koper.⁷⁰

Slovenski narodnoosvobodilni svet in narodna vlada Slovenije sta že v septembru 1945 z zakonom uredila upravno razdelitev federalne Slovenije na pet okrožij, vendar je bilo to le ozemlje v obsegu predvojne Dravske banovine.⁷¹

Poznejše spremembe in dopolnitve zakona o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije so najprej uvedle *Primorsko oblast*,⁷² nato pravilni sestav krajev.⁷³ Imena naselij v k.o. so navedena v oklepajih. Kraj Bezovica je obsegal k.o. Hrastovlje (Dol, Hrastovlje), Loka (Bezovica, Loka), Podpeč-del (Podpeč) in Zazid-del (Zanigrad); kraj Črni Kal je zavzemal k.o. Črni Kal (Črni Kal), Gabrovico (Gabrovica) in Socerb (Kastelec); v kraj Gračišče so spadale k.o. Kubed-del (Gračišče, Kubed), Movraž-del (Bu-

tari, Smokvica, Šukljani), Sv. Anton-del (Kocjančiči) in Truške-del (Popetre, Truške); h kraju Movraž je spadal del k.o. Movraž (Dvori, Movraž); kraj Podgorje je obsegal k.o. Podgorje (Podgorje), del k.o. Podpeč z naseljem Praproče in del k.o. Zazid z naseljem Zazid; h kraju Rižana so spadali k.o. Rožar (Cepki, Kortine, Krnica, Mostičje, Rižana, Rožar, Stepani); pod kraj Sočerga sta spadali del k.o. Movraž (Trebeše) in k.o. Sočerga (Karli, Lukini, Maršiči, Olik, Peraji, Pisari, Sočerga, Sokoliči, Šeki, Tuljaki); kraj Truške s sedežem v Bočajih je obsegal del k.o. Truške z naselji Bočaji, Kozloviči, Trsek in Zabavlje. Z zakonom o odpravi oblasti kot upravno-teritorialnih enot in s posebnim ukazom je prenehala Goriška oblast.⁷⁴

Leta 1952 so bile uvedene občine.⁷⁵ Občina Črni Kal je obsegala k.o.: Črni Kal, Gabrovica, Hrastovlje, Loka, Osp (del), Podpeč (del), Rožar (del), Socerb (del) in Zazid (del). Občina Gračišče je obsegala k.o.: Kubed (del), Movraž, Sočerga, Sv. Anton (del) in Truške. Občina Podgorje je obsegala k.o.: Podgorje, Podpeč (del), Rakitovec in Zazid (del). V občini Hrpelje je bila k.o. Črnotiče, ki je bila nato leta 1955 pripojena k občini Koper, medtem ko sta bili k.o. Podgorje in Rakitovec pripojeni k občini Hrpelje.⁷⁶

Tudi Istrski okrožni ljudski odbor je le dva meseca pozneje razdelil Istrsko okrožje na okraje in občine.⁷⁷ V Istrskem okrožju sta bila okraja Koper in Buje razdeljena na občine. Prvič po vojni lahko rekonstruiramo upravno-teritorialne enote na podlagi katastrskih občin in naselij v njih. Koprski okraj je obsegal občine: Dekani, Izola (mestna občina), Izola okolica, Koper (mestna občina), Koper okolica, Marezige, Šmarje, Piran (mestna občina), Sečovlje in Portorož. Bujski okraj je imel šest občin: Buje, Umag, Brtonigla, Grožnjan, Momjan in Novigrad.

Občina Dekani je obsegala k.o.: Boljunec (del), Dolina (del), Draga (del), Gročana (del), Hribi (del), Ocizla (del), Prebeneg (del), Rožar (del). Vse te k.o. so navedene brez naselij. Katastrske občine z naselji so bile: Dekani (Dekani), Osp-del (Osp, Križpot), Socerb-del (Socerb), Sv. Anton (Sv. Anton, Potok, Bonini, Kavaliči), Škofije-del (nekaj zaselkov Spodnjih Škofij, Valmarin, Srednja Škofija, Zgornje Škofije), Tinjan (Tinjan).

68 Slovensko Primorje in Istra, Boj za svobodo skozi stoletja, Beograd, 1953, str. 650. Navedbe so neprecizne glede nekdanjega ozemlja občine Milje; pravilno: k.o. Oltra (del), k.o. Škofije (del).

69 Odredba o vodenju matičnih knjig in izvrševanju matične službe, (veljavna od 12/12-1948), Odredbe Istrskega okrožnega Ljudskega Odbora, (Uradni list VUJA STO in IOLO, št.2-105/48)

70 Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št.9-55/48)

71 Zakon o upravni razdelitvi federalne Slovenije (Uradni list Slovenskega narodno osvobodilnega sveta in narodne vlade Slovenije, št.33-231/45). Zakoni in drugi razglasi SNOS-a in Predsedstva SNOS-a.

72 Zakon o spremembah zakona o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št.8-34/49)

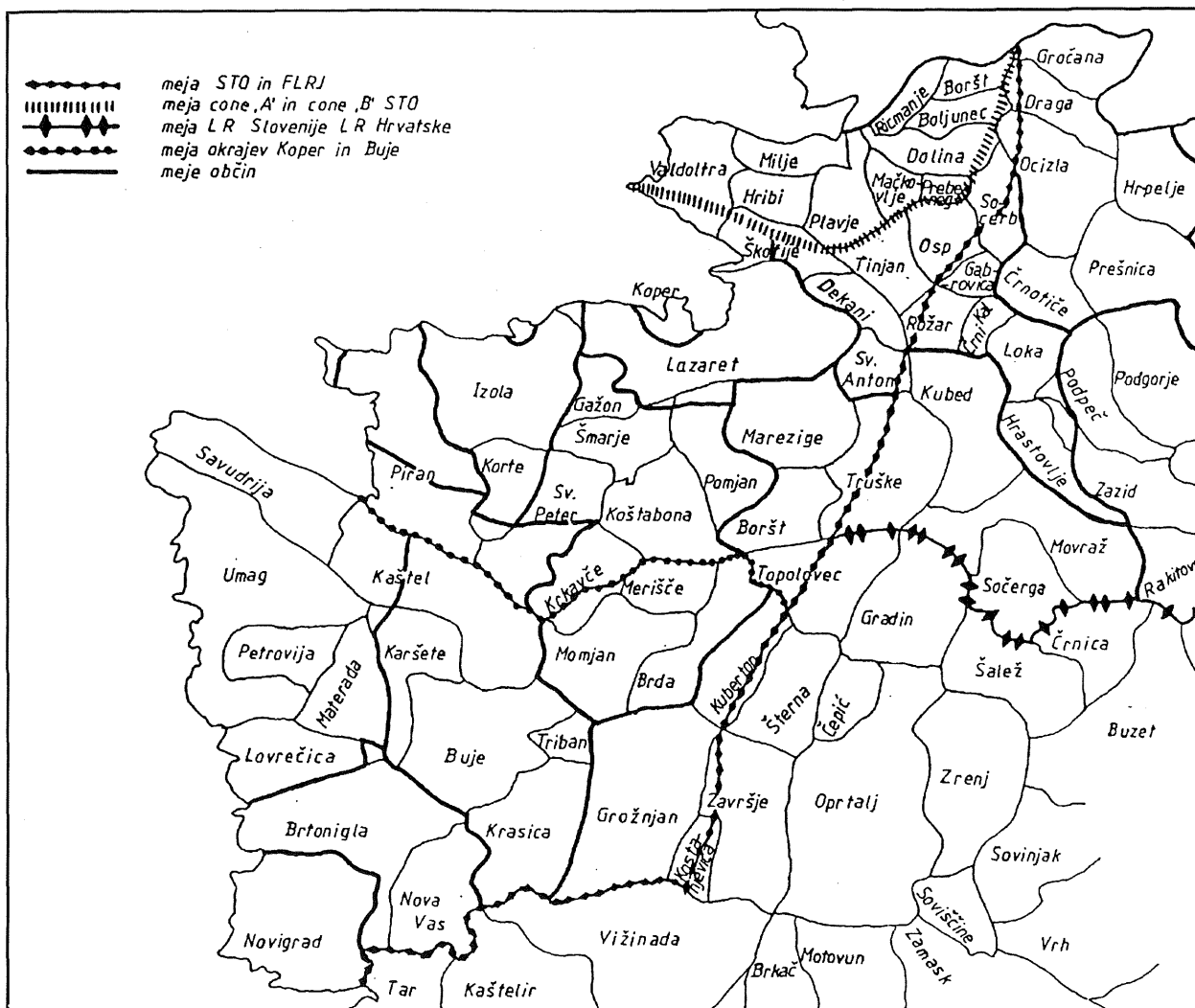
73 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije (Uradni list LRS, št.35-220/49)

74 Zakon o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enotah v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št.4-21/51); Ukaz o določitvi dneva, ko preneha Goriška oblast (Uradni list LRS, št.9-42/51). Goriška oblast preneha 1.3.1951.

75 Zakon o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine (Uradni list LRS, št.11-39/52)

76 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št.24/55)

77 Odlok o razdelitvi Istrskega okrožja na okraje in občine, (veljaven od 25/4-1948), Predpisi Istrskega Okrožnega Ljudskega Odbora, (Uradni list IOLO, št. 6-26/52)

Upravna razdelitev STO in Slovenske Istre na občine leta 1952 (vira: Uradni list LRS, št.11-39/52 in Uradni list IOLO, št.6-26/52)

Mestna občina Izola je obsegala del katastrske občine Izola. Drugi del k.o. Izola z naselji Baredi, Grbci, Sv. Jakob, Košterlag, Šared, Šalet, Lončan, Malija je spadal k občini Izola okolica, v katero sta spadala tudi del k.o. Korte z naselji Korte, Medoš in Četore in k.o. Lazaret (del) z delom naselja Viližan.

Mestna občina Koper je obsegala samo katastrsko občino Koper. Občina Koper okolica je obsegala k.o.: Ankaran (del Ankarana), Oltra (Ankaran, Valdoltra), del k.o. Lazaret z naselji (Bertoki, Šentoma, Škocjan, Srmin, Čezarji, Pobegi, Šalara, Triban, Semedela, Vrgaluč in del naselja Viližan) ter k.o. Pomjan-del (Kampel, Manžan).

Občina Marezige je obsegala k.o. Boršt (Boršt, Glem, Labor), Marezige (Marezige, Babiči, Vanganel, Čenturska dolina, Čentur, Hliban, Montinjan), Truške (del), (Lopar, Vršič, Kortine, Gonjači) in k.o. Topolovec (del), (Hrvoji, Topolovec, Žrnjovec).

Občina Šmarje je obsegala katastrske občine: Gažon (Srgaši, Gažon, Paderna), Koštabona (Puče, Koštabona, Planjave, Škrline), Krkavče (Krkavče, Hrib), Pomjan (del), (Pomjan, Dilci, Fijeroga, Župančiči), Sv. Peter (del), (Nova vas, Padna), Šmarje (del), (Šmarje, Grintovec).

Mestna občina Piran je obsegala en del k.o. Piran, ki je obsegala poleg mesta Piran še Mostro, Sv. Bernardin in del Fjese.

V občino Sečovlje je spadal drugi del k.o. Piran (Gorgo, Špilugola, del Sv. Jerneja, Sečovlje, Krog, Lončan, Mlini), k.o. Korte (del) (Križišče-Sečovlje, Slami) in del k.o. Sv. Peter (Sv. Peter, Šternci, Koščici, Letišče, Špehi, Raven, Ivankovec, Pasjanci).

Tretji del k.o. Piran z večjim številom naselij (Stari Portorož, del Sv. Bernardina, del Fjese, Portorož, Šentjana, Fizine, Beli Križ, Sv. Lucija, Vinjole, Kampolin, Liminjan, Lučan, Nožed, Sv. Jernej, Seča, Strunjan) je tvoril samostojno občino Portorož.

Ta delitev katastrskih občin je bil edinstven primer drobljenja teritorialnih enot po vojni. V ostalih delih Slovenije je bila težnja po ohranjanju celih katastrskih občin, urejenem katastru in urejenih zemljiških knjigah.

Veliko več podatkov o obsegu naselij z navedbami najmanjših zaselkov je v odloku o razdelitvi občin na volilne enote.⁷⁸ V odloku so se ohranila večinoma zelo stara imena delov naselij, krajev in mestih ulic, podatki so celo natančnejši, kot jih zajema francoski popis prebivalstva leta 1811. Te podatke bi lahko uporabili pri poimenovanju naselij in ulic, ker jih je zelo lahko topografsko rekonstruirati.

Po podatkih urada za statistiko in evidenco okraja Koper in okraja Buje je konec leta 1953 upravno teritorialna razdelitev Cone B STO obsegala okraj Koper z devetimi kraji (Ankaran, Izola, Koper, Piran, Portorož, Sečovlje, Smedela, Strunjan in Sveta Lucija) ter okraj Buje s šestimi kraji (Bašanja (prej k.o. Kaštel in k.o. Savudrija), Brtonigla, Buje, Grožnjan, Novigrad in Umag). Vendar taka upravna razdelitev ni izpričana v spremembah takratne zakonodaje.⁷⁹

Že avgusta 1952 je bilo naselje Paderna, ležeče v katastrski občini Gažon, izločeno iz občine Šmarje in priključeno občini Koper okolica.⁸⁰

V letu 1953 je tudi v kopskem okraju pričel veljati zakon LRS o imenih naselij in označbah trgov, ulic in hiš.⁸¹ To je takoj imelo za posledico združitve mestne občine Izola z občino Izola okolica v novo mestno občino Izola.⁸²

Aprila 1954 je bila opravljena zadnja sprememba s priključitvijo zaselkov, ki so bili do tedaj v občini Marezige, k občini Koper okolica, prav tako se je iz občine Šmarje k občini Koper okolica priključil Grinjan.⁸³ To pa je pomenilo novo drobitev katastrskih občin na dele.

Po drugi svetovni vojni so se ljubljanski škofiji priključili le deli tistih župnij, ki jih je delila nekdanja rapalska meja. Ljubljanski škof je v letih 1951-55 kot **apostolski administrator** upravljal dele reške in tržaško-kopske

škofije, ki so spadali k republiki Sloveniji. Župnije v STO so bile še vedno v pristojnosti tržaško-kopskega škofa s sedežem v Trstu.⁸⁴

S Spomenico s prilogami o soglasju med vladami Italije, Združene kraljevine, Združenih držav in Jugoslavije o Svobodnem tržaškem ozemlju, podpisano v Londonu 5.10.1954 je priključeni del STO prešel pod suverenost FLR Jugoslavije.⁸⁵

Prva večja sprememba je stopila v veljavo 30.6.1955 z zakonom o območjih okrajev in občin v LR Sloveniji,⁸⁶ se pravi z novo upravno razdelitvijo Primorske in Slovenske Istre. Okraj Koper je tako obsegal ozemlje okraja Koper in dele okrajev Sežana in Postojna.⁸⁷ Okraj Koper je obsegal šest občin (Divača, Hrpelje, Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Piran).⁸⁸ Občine Izola, Koper in Piran so bile mestne občine.

Zakon navaja tudi imena dotedanjih naselij, ki so s tem zakonom prenehala obstajati kot samostojna naselja in so se vključila v druga naselja. Tako kot vsi naslednji zakoni, ki urejajo upravno in teritorialno razdelitev Slovenije, navaja tudi ta zakon imena naselij v katastrskih občinah. Imena naselij so se lahko spremenila le s spremembo ali dopolnitvijo zakona. Zato je potrebno v obdobju od leta 1955 do 1980 spremljati spremembe v zakonodaji, na drugih območjih Slovenije pa že po letu 1945.

*Občina Izola*⁸⁹ je obsegala območje katastrskih občin Izola, Korte in Lazaret (del).

Občina Koper je obsegala območje k.o. Ankaran, Boljunec (del), Boršt, Črni kal, Črnotiče, Dekani, Dolina (del), Gabrovica, Gažon, Hrastovlje, Hribi (del), Koper, Koštabona, Krkavče, Kubed, Lazaret (del), Loka, Mačkoviče (del), Marezige, Milje (del), Movraž, Oltra, Osp, Plavje (del), Podpeč (del), Pomjan, Prebeneg (del), Rožar, Socerb (del), Sočerga, Sv. Anton, Sv. Jernej (del), Škofije, Šmarje, Topolovec (del), Tinjan, Truške, Zazid (del).

78 Sklep o potrditvi sklepov občinskih ljudskih odborov o razdelitvi občin na volilne enote in določitve števila odbornikov (Uradni vestnik Ljudskega odbora okraja Koper, št.4-25/52)

79 Statistični godišnjak FNRJ 1954, Beograd, 1954. Poglavje XXXV. Zona B-STT, str.413-414 in 421

80 Odlok o spremembi odloka Istrskega okrožnega ljudskega odbora o razdelitvi Istrskega okrožja na okraje in občine (veljaven od 23/8-1952) (Uradni vestnik Ljudskega odbora okraja Koper, št.3-10/52). Natančno je opisan potek spremenjene meje med občinama.

81 Odredba št.71 o razširitvi veljavnosti Zakona LRS o imenih naselij in označbah trgov, ulic in hiš (Ur.list LRS, št.10-64/48), v: Uradni list VUJLA Jugoslovanske cone STO, št.5-7/53

82 Odredba št.74 o spremembi Odloka IOLO o razdelitvi Istrskega okrožja na okraje in občine (z dne 12.aprila 1952 - Uradni list IOLO, št.6-26/52). Odredba je začela veljati 30.maja 1953. (Uradni list VUJLA Jugoslovanske cone STO, št.5-10/53)

83 Odredba št.49 o spremembi Odloka IOLO o razdelitvi Istrskega okrožja na okraje in občine (z dne 12.aprila 1952 - Uradni list IOLO, št.6-26/52). Odredba je začela veljati 5.aprila 1954. (Uradni list VUJLA Jugoslovanske cone STO, št.4-1/54)

84 Cerkev na Slovenskem, Provincija ecclesiastica Slovena in Ljubljana, 1971, str.47

85 Londonski sporazum, Založništvo tržaškega tiska, Trst, 1969 - priloga Primorskega dnevnika ob petindvajsetletnici (ponatis). Mednarodni ugovori i drugi sporazumi, Dodatak, Službeni list, Beograd, 1954, št.6, str.5. Sporazum je bil ratificiran in objavljen v Službenem listu 27. oktobra 1954. Statistični letopis Republike Slovenije 1990, Ljubljana, 1990, opomba na str.49. "Po londonskem sporazumu priključeni del Kopskega upoštevamo od 4.11.1954 dalje."

86 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LR Slovenije, št.24/55)

87 Statistični godišnjak FNRJ 1955, Beograd, 1955, str.394

88 Statistični godišnjak FNRJ 1955, Beograd, 1955, str.391

89 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LR Slovenije, št.24/55)

Občina Piran je obsegala območje katastrskih občin Korte (del), Piran in Sv. Peter.

Nastala je nova upravna razdelitev, ki je za osnovo le vzela prejšnje katastrske občine, odpravila pa občine na koprskem podeželju in precej okrnila obseg piranske občine ter nekdanji avstrijski sodni okraj Piran in politični okraj Koper na levem bregu Dragonje. K Ljudski republiki Sloveniji je bilo priključeno ozemlje okraja Koper, medtem ko je bil okraj Buje priključen k LR Hrvatski.

Že naslednje leto 1956 je bila popravljena razmejitev med LR Slovenijo in LR Hrvatsko.⁹⁰ H koprski občini so bile pripojene katastrska občina Gradin z naselji Abitanti, Brezovica, Gradin in Sirči, katastrska občina Pregara z naseljem Pregara. Prav tako je prišel pod okraj Koper tudi del katastrske občine Topolovec z naselji Belvedur, Koromači-Boškini in Močunigi, ki je bil od leta 1947 pod LR Hrvatsko. Republiku Hrvatski pa je že leta 1947 pripadla katastrska občina Črnica z naselji Črnica, Konti in Perci.

Leta 1960 pa so bila spremenjena imena nekaterih naselij v občinah Izola, Koper in Piran.⁹¹ Upravna razdelitev območij okrajev in občin v Sloveniji se je nato še pogosto spreminjala, tako da je od 20.12.1962 dalje obsegal okraj Koper občine Ajdovščina, Idrija, Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Nova Gorica, Piran, Postojna, Sežana in Tolmin. V Sloveniji so tako ostali le še štirje okraji, ki pa so bili ukinjeni 31.12.1965 nespremenjen pa je ostal obseg občin v Slovenski Istri.⁹²

Nekaj sprememb v obsegu občin in imen naselij v občinah je bilo med leti 1960 in 1964.⁹³ Najpomembnejša sprememba pa je bila **razdružitvev katastrskih občin**. Te spremembe so bile v občini Izola: preimenovanje dela katastrske občine Korte v Dvori nad Izolo in ustanovitev treh novih katastrskih občin - Izola, Malija in Vinica - iz prejšnje katastrske občine Izola in Lazaret (del) z združitvijo mesta Izola in naselij.

V občini Koper pa je bila prejšnja velika katastrska občina Lazaret (del) razdružena na novo ustanovljene katastrske občine Bertoki, Semedela in Vanganel. Ukinjene pa so bile katastrske občine Dolina (del), Lazaret (del), Mačkovlje (del) in Prebenek (del).

V piranski občini je bila k.o. Piran razdružena v tri katastrske občine - Piran, Portorož in Sečovlje, kateri je bil pridružen tudi del k.o. Korte. Katastrska občina Sv. Peter pa se je delila v dve novi k.o. - Raven in Nova vas.

Zakon o območjih okrajev in občin v LR Sloveniji leta 1964 je zadnji v vrsti zakonov, ki navajajo mesta in naselja v katastrskih občinah in občinah. S tem pa je že nastal sedanjí obseg občin v Slovenski Istri.

Ustava Republike Slovenije iz leta 1974 je v 194. členu predvidela tudi možnost, da se občine na zaokroženem urbanem območju združijo v regionalno skupnost in ustanovijo posebno družbeno-politično skupnost. S posebnim zakonom je nato bila ustanovljena **obalna skupnost občin**.⁹⁴

Zelo majhne ozemeljske spremembe občine Koper so nastale z uskladitvami mejne črte *po osimskih sporazumih med SFR Jugoslavijo in Republiko Italijo*.⁹⁵ Te uskladitve so narekivale tudi ureditev obsega katastrskih občin, ki so ležale deloma na ozemlju italijanske, deloma na ozemlju jugoslovanske države. Tako so bile h katastrskim občinam v občini Koper pripojeni nenaseljeni deli katastrskih občin, katerih naseljeni del je bil na ozemlju Italije. Del katastrske občine Mačkovlje je bil pripojen h k.o. Plavje, del k.o. Prebeneg je bil pripojen h k.o. Osp, del k.o. Dolina in del k.o. Boljunec h k.o. Socerb, del k.o. Milje brez naselij pa h katastrski občini Sv. Jernej.⁹⁶

Hkrati je bila usklajena tudi meja katastrskih občin z občinsko mejno črto med občinama Koper in Sežana. Tako je bil del katastrske občine Zazid z naseljem Zanimgrad, ki je spadal pod občino Koper, pripojen k delu katastrske občine Podpeč z naselji Podpeč, Brežec, Praproče pri Podgorju in je postal samostojna katastrska občina, z imenom Podpeč.

Tako občina Koper namesto prejšnjih 41 katastrskih občin po teh spremembah in pripojitvah obsega 36 katastrskih občin.⁹⁷ Katastrske občine so postale osnovne teritorialne enote za vodenje zemljiškega katastra in občin kot družbenopolitičnih skupnosti.⁹⁸

Leta 1980 zakon prvič v povojnem obdobju ne navaja imen naselij v katastrskih občinah. Zato lahko uporabljamo kot vir za navajanje uradnih imen naselij v občinah le statute občin. V občinskih statutih so imena naštetá po abecednem redu in ne teritorialno, po katastrskih občinah, kar lahko otežuje uporabnost teh podatkov pri topografski rekonstrukciji lege naselij s sorodnimi ali istimi imeni. Kot novost pa zakon prvič prinaša uradne nazive občin in katastrskih občin v jeziku okolja na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji.

90 Zakon o dopolnitvi zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št.13/56)

91 Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št.37-218/60)

92 Statistični letopis SR Slovenije 1964, Ljubljana, 1964, str. 29-30 in 32

93 Zakon o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji (prečiščeno besedilo), (Uradni list SRS, št.35/64)

94 Zakon o določitvi zaokroženega urbanega območja občin Izola, Koper in Piran (Uradni list SRS, št.7-52/74)

95 Osimski sporazumi, Koper, 1977. Pogodba med SFR Jugoslavijo in Republiko Italijo sestavljena v Osimu (Ancona) na dan 10. novembra 1975 v dveh francoskih izvornikih.

96 Odlok o spremembi območij in imen nekaterih katastrskih območij na območju občine Koper. (Uradne objave občin Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Piran, Postojna in Sežana, št.28/1979, Občina Koper, str. 291, v: Primorske novice, Koper, 27.11.1979)

97 Statistični letopis SR Slovenije 1980, Ljubljana, 1980, str.55/46

98 Statistični letopis Republike Slovenije 1990, XXIX, Ljubljana, 1990, str.49

Zakon o območjih občin v Republiki Sloveniji je razmejil občinam obseg.

Občina Izola-Isola obsega štiri cele katastrske občine: Dvore nad Izolo, Izolo-Isolo, Malijo in Vinico.⁹⁹

Občina Koper-Capodistria obsega šestintrideset celih katastrskih občin: Ankaran-Ancarano, Bertoki-Bertocchi, Boršt, Črni Kal, Črnotiče, Dekani, Gabrovica, Gažon, Gradin, Hrastovlje, Hribi-Monti di Muggia, Jernej-Bartolo, Koper-Capodistria, Koštabona, Krkavče, Kubed, Loka, Marezige, Movraž, Oltra, Osp, Plavje, Podpeč, Pomjan, Pregara, Pridvor, Rožar, Semedela, Socerb, Sočerga, Škofije-Albaro Vescova, Šmarje, Tinjan, Topolovec, Truške in Vanganel.

Občina Piran-Pirano obsega pet celih katastrskih občin: Nova vas, Piran-Pirano, Portorož-Portorose, Raven in Sečovlje-Sicciole.

Po osimskih sporazumih in po uskladitvi državnih meja med Republiko Italijo in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo je tudi Rimska kurija uredila cerkvene meje z novo državno razmejitvijo. *Apostolska administratura Slovenskega primorja* z naslovnim škofom je bila ponovno vzpostavljena kot **koprška škofija** z imenovanjem rezidencialnega škofa v Koprju 17. oktobra

1977. Tržaško-koprška škofija se je preimenovala v tržaško škofijo. Koprška škofija z novimi mejami pa obsega župnije med mejami Republike Slovenije z Republiko Hrvaško in Republiko Italijo in meji na ljubljansko nadškofijo. Skupaj z ljubljansko nadškofijo in mariborsko škofijo tvori slovensko cerkveno pokrajino ali metropoli.¹⁰⁰

Koprška škofija ima 15 dekanij, dve od teh sta v Slovenski Istri. Meje župnij se šele urejajo, zato se ponekod ne ujemajo z upravnimi mejami občin. Za novejšo, po vojni ustanovljene župnije pa navajam leto ustanovitve.¹⁰¹

Dekanija Dekani ima 12 župnij, 2 vikariata in eno kaplanijo. Župnije v dekaniji Dekani so: Ankaran (1984, prej Sv. Brigita v Kolombanu, 1965), Dekani, Draga (prej Gročana-Draga), Klanec, Kubed, Movraž, Osp, Podgorje na Krasu, Predloka, Pridvor-Sv. Anton, Sočerga, Škofije (1960) in Tinjan. Vikariata sta: Gradin in Pregara ter kaplanija Topolovec. *Dekanija Koper* ima 15 župnij: Bertoki (prej Lazaret-Bertoki), Dvori-Korte, Izola, Koper, Koštabona, Krkavče, Lucija (1976), Marezige, Piran, Pomjan, Portorož (1968), Sečovlje, Strunjan (1961), Šmarje pri Koprju in Truške.

RIASSUNTO

Dopo la capitolazione dell'Italia il cosiddetto Stato indipendente di Croazia proclamò immediatamente l'annessione di Fiume, dell'Istria orientale e centrale. Hitler si oppose decisamente e costituì la Zona operativa per la Costa Adriatica. Ancora prima dell'Armistizio i Movimenti di liberazione sloveno e croato svilupparono gli organi di potere politico, che affidarono parte del territorio giuliano alla Slovenia e alla Croazia, ossia alla Jugoslavia federativa.

Questi atti secondo il diritto interazionale non significavano automaticamente delle formali annessioni, ma furono ugualmente importanti in quanto già nel 1943 modificarono i vecchi confini nazionali. L'Istria conobbe così l'amministrazione italiana, tedesca, quella dei collaborazionisti e quella dei partigiani, suddivisa in Movimento di liberazione sloveno e croato. Nel febbraio 1944 furono stabiliti i confini tra Slovenia e Croazia in Istria.

Dopo la liberazione del Litorale e dell'Istria ad opera del IX. Corpus dell'Armata Jugoslavia, a Belgrado e a Duino furono firmati gli accordi che dividevano il territorio giuliano in due.

Le cosiddette linea Morgan e Linea blu segnavano i confini della zona A, sotto l'amministrazione militare alleata, e la zona B, che passava sotto l'amministrazione militare jugoslava. Con l'accordo di pace venne fondato il Territorio libero di Trieste, diviso in due zone, in cui rimaneva in vigore l'amministrazione militare. Parte dell'Istria slovena passò alla Jugoslavia. Con il Memorandum di Londra sottoscritto nel 1954 dai governi di Italia, Regno Unito, Stati Uniti e Jugoslavia parte del Territorio libero di Trieste passò sotto la sovranità jugoslava, mentre un'altra parte viene affidata all'Italia.

Nel 1955 si procede alla suddivisione amministrativa che prende come base i confini catastali dei comuni, cancella i comuni dell'entroterra capodistriano e riduce il territorio del comune di Pirano. Già nel 1956 venne riveduto il Confine in Istria tra la Repubblica popolare di Slovenia e la Repubblica popolare di Croazia. Nel 1974 una legge

99 Zakon o območjih občin v Republiki Sloveniji (Uradni list SRS, št. 28/80, 9/82, 27/84)

100 Cerkev na Slovenskem, Ljubljana, 1971, str. 47; Letopis slovenskih škofij 1978 ob 750-letnici mariborske (lavantinske) škofije in ob ponovni vzpostavitvi koprške škofije z novimi mejami, Ljubljana, 1978, str. 217

101 Letopis slovenskih škofij 1978, Ljubljana, 1978; opisi župnij, vikariatov in kaplanij koprške škofije, str.235-250; Letopis cerkve na Slovenskem 1985, Ljubljana, 1985; opisi župnij, vikariatov in kaplanij, str.239-26

speciale dà vita alla Comunità dei comuni costieri. Il comune di Capodistria subì piccole modifiche territoriali con la revisione dei confini tra la RSF di Jugoslavia e l'Italia, sancita dagli Accordi di Osimo.

Dopo la seconda guerra mondiale la Diocesi di Lubiana inglobò soltanto parte delle parrocchie tagliate dal confine disegnato dal Trattato di Rapallo. Per il Litorale fu istituita l'amministrazione apostolica, che nel 1977 fu trasformata in Diocesi di Capodistria.

VIRI IN LITERATURA

- Anagrafi di tutto lo stato della serenissima repubblica di Venezia ... 1766-1770, 1771-1775, Volume quinto, v: Biblioteca nazionale di San Marco Venezia, LXXI, 2-35845, 166-D-5
- Arhiv Slovenije v Ljubljani (AS); Arhivi teritorialnih organov oblasti 1809-13, Arhiv intendanta za Istro, fasc.1; Splošna uprava-statistika, fasc. 64, Občine fol.349 in 350 - Arhiv intendanta za Istro, fasc.1, Splošna uprava-popis prebivalstva, (AS)
- AS; Gubernijski arhiv za leto 1814, spis 15913 (pri 8174), tek.št.fasc.558
- Beloch, K.J.:** Bevölkerungsgeschichte Italiens III, Berlin, 1961
- Beltram, V.:** Povojni razvoj slovenske Istre - Koprski okraj 1945-1947, Kronika, let.37, št.1-2, Ljubljana, 1989
- Benussi, B.:** Manuale di geografia dell'Istria, Trieste, 1877
- Benussi, B.:** Parenzo nell'èvo medio e moderno, AMSI, vol.XXVI, Parenzo, 1910
- Biblioteca Nazionale Marciana - Venezia; "Memorie et osservazioni dello stato della Signoria di Venetia di terra ferma", 1561-1612, MSS Italiani, CL.7.N° 1187, Provenienza Costarini, Collocazione 8971
- Brodmann, G.d.:** Memorie Politico-economiche della città e territorio di Trieste della penisola d'Istria, della Dalmazia fu Veneta di Ragusi e del'Albania, ora congiunti all'austriaco impero, Venezia, 1821
- Cadastre national de l'Istrie d'après le Recensement du 1er Octobre 1945, Edition de l'Institut Adriatique, Sušak, 1946
- Beuc, I.:** Istarske studije-osnovni nacionalni problemi istarskih Hrvata i Slovenaca u drugoj polovini XIX i početkom XX stoljeća, Zagreb, 1975
- Calendario pubblicato dell' imp. reg. società agraria di Gorizia, letnik 1855, tabelle str.XIII-XXIII
- Cerkev na Slovenskem, Provincia ecclesiastica Slovena in Ljubljana, 1971
- Čermelj, L.:** Slovenci in Hrvatje pod Italijo med obema vojnama, Ljubljana, 1965
- Čermelj, L.:** Julijska krajina, Beneška Slovenija in Zadrska pokrajina, imenoslovje in politično upravna razdelitev, Beograd, 1945
- Darovec, D.:** Istra od naselitve Slovanov do propada Beneške republike 1797, v: Kraški rob in Bržanija, Koper, 1990
- Enciclopedia Italiana, vol.XIX, Roma, 1933
- Enciklopedija Jugoslavije, 5. zvezek, Jugoslovanski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1988
- Ferenc, T.:** Kratak pregled razvoja KPS in OF v Slovenskem Primorju od decembra 1942 do septembra 1943, Prispevki Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, I.letnik, št.1, Ljubljana, 1960
- Ferenc, T.:** Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, druga knjiga, Narod si bo pisal sodbo sam, Ljubljana, 1985
- Ferenc, T.:** Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, tretja knjiga, Mi volimo, Ljubljana, 1991
- Ferenc, T.:** Razvoj ljudske oblasti v Slovenskem primorju 1941-1947, publikacija pokrajinskega arhiva Koper, Katalogi, zvezek 6, Sprehod skozi čas
- Ferenc, T.:** Sodelovanje med slovenskim in hrvaškim NOB v Istri, Borec XXXVI, Ljubljana, 1986, št.5
- Ferenc, T.:** Ustanovitev operacijske cone "Jadransko primorje" jeseni 1943. leta, ZČ, XIX-XX (1965-1966)
- Gestrin, F. - Melik, V.:** Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918, Ljubljana, 1966
- Gombač, M.:** Poverjenišvo Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje in Trst 1945-1947, Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, 37, št.1-2, -989
- Gombač, M.:** Tržaško okrožje leta 1945, v: Goriški letnik, št.6, Nova Gorica, 1979
- Grafenauer, B.:** Zgodovina slovenskega naroda, V. zvezek, Ljubljana, 1974
- Guček, M.:** Čakaj prihodnje pomladi, Koper, 1959
- L'Istria, N° 41-50,60-63,72-77, 1846;L'Istria, N° 38-39, 1847
- Istrien - Historische, Geographische und Statistische Darstellung der Istrischen Halbinsel nebst den Quarnerischen Inseln, Lit. Art. Abteilung des Oesterr. Lloyd, Triest, 1863
- Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni, glavni urednik Janko Jeri, Ljubljana, 1975
- Jeri, J.:** Nekateri prvini narodnostnega položaja ob naši zahodni meji do tržaškega sporazuma 1954

- Jeri, J.:** Vprašanje naše zahodne meja 1945-1954
- Jeri, J.:** Tržaško vprašanje po drugi svetovni vojni, Tri faze diplomatskega boja, Ljubljana, 1961
- Kandler, P.:** Geografia amministrativa d'Istria, Dell'Istria così detta veneta, L'Istria, 1846, N° 38-39; Ripartizione territoriale dell'Istria già detta Austro-Veneta, L'Istria, 1846, N° 40; Ripartizione territoriale dell'Istria italiana, L'Istria, 1846, N° 41-42; Ripartizione territoriale dell'Istria Italiana, Composizione di comuni moderna, L'Istria, N° 41-42, 1846
- Kacin Wohinz, M.:** Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921, Maribor, 1972
- Kacin Wohinz, M.:** Prvi antifašizem v Evropi (Primorska 1925 - 1935), Koper, 1990
- Karta, Upravna podjela Istre 1918, v Geografskem muzeju v Ljubljani
- Königreich Illyrien, 1824
- Kostič, U.:** Oslobođenje Istre, Slovenačkog primorja i Trsta 1945, Ofanziva jugoslovenske 4. armije, Beograd, Vojnoistorijski institut, 1978
- Kramar, J.:** Narodna prebuja istrskih Slovencev, Koper, 1991
- Legge provvisoria comunale (17 marzo 1849), v: Calendario pubblicato dell' imp. reg. società agraria di Gorizia, 1850
- Letopis slovenskih škofij 1978 ob 750-letnici mariborske (lavantinske) škofije in ob ponovni vzpostavitvi koprške škofije z novimi mejami, Ljubljana, 1978
- Letopis cerkve na Slovenskem 1985, Ljubljana, 1985
- Londonski sporazum, Založništvo tržaškega tiska, Trst, 1969
- Luciani, T.:** La popolazione dell'Istria veneta 1741, v: La Provincia dell'Istria, Capodistria, 1876, a.6
- Marušič, B.:** Iz povijesti kolonata u Istri i slovenskom Primorju, Jadranski zbornik II, Prilozi za povijest Istre, Rijeke i Hrvatskog Primorja, Rijeka-Pula 1957
- Marušič, G.:** Koper v času Napoleona 1805/6-1813, v: Kronika, let.37, št.1-2, Ljubljana, 1989
- Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, Dodatak, Službeni list, Beograd, 1954, št.6, 27. oktobra 1954.
- Melik, V.:** Ilirske province v slovenski zgodovini, v: ZČ, let.40, št.4, Ljubljana, 1986
- Mikuž, M.:** Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji, I.knjiga, Ljubljana, 1960
- Milanovič, B.:** Biskup Dobrila i njegova doba (1861-1882), v: Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri, Zbornik-1969, Matica Hrvatska, Zagreb
- Milanovič, B.:** Hrvatski narodni prerod u Istri, knjiga I. (1797-1882), Pazin, 1967
- Milanovič, B.:** Hrvatski narodni prerod u Istri, knjiga druga (1883-1947), Pazin, 1973
- Mirovna pogodba z Italijo, Pariz, 10.2.1947 (Uradni list FLRJ, št.74/47)
- Naldini, P.:** Corografia ecclesiastica o sia descrizione della città, e della diocesi di Giustinopoli detto volgarmente Capo D'Istria, Venezia, 1700
- Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, sig. III,70937; DARSTELUNG der Gerichts-und politische Hintheilung der reichunmittelbaren Stadt TRIEST mit ihrem Gebiete und des aus der gefürsteten Graffschaft GOERZ und GRADISCA und der Marktgrafschaft ISTRICIEN unter der gesamt benennung "KUESTENLAND" bestehenden Kronlandes
- Netto, G.:** L'Istria veneta nell'anagrafe del 1766, v: Atti e memorie della Società istriana di archeologia e di storia patria (AMSI), vol.XXIII della N.S., Trieste, 1975
- Netto, G.:** Istria il 15. luglio 1807, v: AMSI, vol.XXVI della N.S., Trieste, 1978
- Netto, G.:** Organizzazione amministrativa e vita nell'Istria napoleonica, v: AMSI, vol.XXXII della N.S., Trieste, 1984
- Osimski sporazumi, Koper, 1977
- Ostaneč, F.:** Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri, Gradivo za obdobje 1860-1956, Annales, Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin, 1, Koper, 1991
- Pahor, M.:** Nastanek apelacijskega sodišča v Kopru, Kronika, letnik VI., št.2, Ljubljana, 1958
- Pahor, M.:** ocene in poročila, v: Slovensko morje in zaledje, Koper, 1977,
- Petronio, P.:** Memorie sacre e profane dell'Istria, Trieste, 1968
- Polec, J.:** Kraljestvo Ilirija, Ljubljana, 1925
- Primorska Borba, leto II., Ajdovščina, 1946: Naenkrat pa te črte (zemljevid s predlogi razmejnitve) (18.5.1946); Na take meje ne bomo nikoli pristali (13.7.); Ivan Regent, O sklepih pariške konference zunanjih ministrov (20.7.); Resnica o Trstu in njegovem statutu (21.9.); Francoska črta je nesprijemljiva (5.10.); Kardelj na Primorskem, zakaj je Jugoslavija odšla iz Pariza (26.10.); Glavna vprašanja tržaškega statuta rešena (7.12.); Ivan Regent o mirovni konferenci (28.12.1946) in slavnostna številka Primorske Borbe 20. septembra 1947
- Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Zgodovinsko-bibliografski vodnik, Graz-Ljubljana, 1988
- Spreitzhofer, K.:** Notranjeavstrijska centralna oblastva in uprava notranjeavstrijskih dežel do srede 18. stoletja
- Žontar, J.:** Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1747/48 do 1848
- Žontar, J.:** Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1848 do 1918

- Prvo in drugo zasedanje AVNOJ, Ljubljana, 1973
- Repartizione Austriaca dell'Istria nel 1818, L'Istria, N° 33-34, 1848
- Rossetti, P.:** Corografia di Trieste, suo territorio e diocesi, L'Archeografo Triestino, N.S., vol.III., Trieste, 1872-1875
- Slovenska Istra v boju za Svobodo, prispevki za krajevno zgodovino, Koper, 1976
- Slovensko Primorje in Istra, Boj za svobodo skozi stoletja, Beograd, 1953
- Slovenski župani iz kopske okolice volijo svojega predstavnika v Benetkah, v: Istrski zgodovinski zbornik, leto L, Koper, 1953,
- Sporazum između savezničkog vrhovnog komandanta na Sredozemlju i vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije, potpisano u Devinu 20 juna 1945 godine, v: Međunarodni ugovori FNRJ, Beograd, 1945, št.3
- Statistički godišnjak FNRJ 1954, 1955, Beograd
- Statistični letopis SR Slovenije 1964, 1980, 1990, Ljubljana
- Storia della legislazione civile nell'Istria, L'Istria, 1847, N° 63-64
- Stulli, B.:** Istarsko okružje 1825-1860, Pazin-Rijeka, 1984
- Tafeln zur statistik der Oesterreichischen Monarchie III.ter Jahrgang 1830, Wien im November 1831
- Le Telegraphe officiel 1812 N° 6,7 v Knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani
- Tommasini, G. F.:** De commentari storici-geografici della Provincia dell'Istria, libri otto con appendice, L'Archeografo Triestino, vol.IV., Trieste, 1837
- Udina, M.:** Scritti sulla questione di Trieste, Milano, 1969
- Uradne objave občin Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Piran, Postojna in Sežana, št.28/1979; Občina Koper, str. 291, Odlok o spremembi območij in imen nekaterih katastrskih območij na območju občine Koper
- Uradni list FLRJ, št.74/47,80/47
- Uradni list IOLO, št.6-26/52
- Uradni list LRS, št.39/47,9-55/48,10-64/48,8-34/49,35-220/49,4-21/51,9-42/51
- Uradni list Poverjenišva Pokrajinskega Narodno Osobodilnega Odbora za Slovensko Primorje, št.3-19/45
- Uradni list SRS, št.39/52,24/55,13/56,218/60,35/64,28/80,9/82,27/84, Zakon o območjih okrajev in občin v Republiki Sloveniji
- Uradni list Slovenskega narodno osvobodilnega sveta in narodne vlade Slovenije, št.2-10/44,33-231/45
- Uradni list za Tržaško okrožje, Goriško okrožje in mesto Trst, št.1, 9.junija 1945, (odlok 25-u in 26-u)
- Uradni list VUJA STO in IOLO, št.2-105/48, Odredbe Istrskega okrožnega Ljudskega Odbora
- Uradni list VUJLA Jugoslovenske cone STO, št.5-7/53,5-10/53,4-1/54
- Uradni list zavezniške vojaške uprave, Zavezniška vojaška uprava-13.vojni zbor-Julijska Benečija, št.1,4, Uradni vestnik Ljudskega odbora okraja Koper, št.3-10/52,4-25/52
- Vojna enciklopedija, druga izdaja, 3.zvezek, Beograd, 1972
- Vidmar, C.:** Oris zavezniške vojaške uprave v Slovenskem primorju (12.6.1945-15.9.1947), v: Goriški zbornik, 8.letnik, Nova Gorica, 1981
- Zakon o določitvi zaokroženega urbanega območja občin Izola, Koper in Piran (Uradni list SRS, št.7-52/74)
- Zbornik Istra - prošlost, sadašnjost, Zagreb, 1969
- Zwitter, F.:** O slovenskem narodnem vprašanju, Izbral, uredil in spremno besedo napisal Vasilij Melik, Ljubljana, 1990
- Napoleonove Ilirske province
  - Postanek političnega ilirizma in ustanovitev Ilirskih provinc
- Žontar, J.:** Arhivski viri za zgodovino Slovencev med leti 1918 in 1941; v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, letnik X, Ljubljana, 1970